

Grupa BIZOT

Zielony Protokół Bizot

Ostatnia aktualizacja: wrzesień 2023

Spis treści

1. Deklaracja intencji2
2. Informacje o aktualizacji3
3. Zasady przewodnie Protokołu3
4. Wytyczne Protokołu Bizot.....5

1. Deklaracja intencji

Dostrzegamy konieczność, aby nasze instytucje aktywnie przyczyniały się do inicjowania zmian w sposobach działania, kierując się świadomością wagi kryzysu klimatycznego i naturalnego.

Poprzez „Zielony Protokół Bizot” Grupa Bizot uznaje, że:

- ➡ Muzea muszą podchodzić do kwestii długoterminowej opieki nad zbiorami w sposób środowiskowo zrównoważony.
- ➡ Ta niezbędna zmiana wymaga proaktywnego zaangażowania i odpowiedniego podejścia strategicznego na wszystkich szczeblach działalności muzeów.
- ➡ Praktyki związane ze stosowaniem przez muzea rozwiązań proekologicznych wymagają systematycznego i wspólnego wysiłku, a także powszechnego przyjęcia zasady pierwszeństwa „zielonej opcji”. Reguła ta oznacza, że jako domyślne należy przyjmować rozwiązania najkorzystniejsze dla środowiska, inne opcje wybierać dopiero w przypadku braku możliwości zastosowania bardziej ekologicznych rozwiązań i jednocześnie, z powodu przyzwyczajenia do realizowania zadań w inny sposób, nie odrzucać od razu „zielonych opcji”. W związku z powyższym takie kwestie, jak współpraca, zaufanie i zasada wzajemności, zajmują kluczowe miejsce wśród zaleceń zawartych w Protokole i w powiązanych z nim podręcznikach.

Prezentowane podejście jest oparte na przesłankach naukowych i zostało ukształtowane na podstawie doświadczeń oraz praktyki ekspertów w dziedzinie muzealnictwa, którzy działają w obrębie różnych specjalizacji, takich jak restauracja, badania wspierające konserwację, zarządzanie budynkami i urządzeniami, ochrona zbiorów, inwentaryzacja, organizacja wystaw czy zrównoważony rozwój. Korzystaliśmy również z aktualnego stanu badań z zakresu nauk o klimacie oraz z danych zamieszczonych w międzynarodowych raportach, takich jak te opublikowane przez IPCC¹.

„Zielony Protokół Bizot” składa się z zasad przewodnich, wytycznych odnoszących się do regulacji klimatu oraz z serii podręczników, które dostarczają danych oraz wskazówek dotyczących wspólnych praktyk i narzędzi.

Zobowiązujemy się do aktualizowania naszych wytycznych co 5 lat, aby mieć pewność, że zawierają one najnowszą wiedzę i ustalenia uwzględniające postęp technologiczny, a tym samym do wspierania muzeów w wypełnianiu ich obowiązków w możliwie najbardziej zrównoważony, proekologiczny sposób.

¹ IPCC – The Intergovernmental Panel on Climate Change, Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu, <https://www.ipcc.ch/>.

2. Informacje o aktualizacji

W listopadzie 2014 roku Grupa Bizot zatwierdziła „Zielony Protokół Bizot”, zawierający szereg zasad przewodnich i nowych norm odnoszących się do regulacji klimatu. Protokół ten został następnie przyjęty przez kilka organizacji krajowych (takich jak NMDC w Wielkiej Brytanii, AAMD w Stanach Zjednoczonych Ameryki, Radę Dyrektorów Muzeów Australijskich).

W grudniu 2022 roku Grupa Bizot zainicjowała pracę zespołu roboczego, składającego się z 54 muzealników i specjalistów z różnych dziedzin powiązanych z działalnością muzeów. Członkowie zespołu, podzieleni na podgrupy, rozpoczęli aktualizowanie „Zielonego Protokołu Bizot”, tak aby uwzględniał on aktualny stan wiedzy, nowe dane, technologie oraz potrzebę wprowadzenia zmian. Grupa zdecydowała się również dodać do istniejącego Protokołu serię podręczników w celu ułatwienia wdrożenia postulatów. Jednym z głównych efektów tych prac są nowe zalecenia związane z transportem obiektów oraz tzw. wirtualnymi kurierami. Ich sformułowanie zbiegło się z wdrożeniem nowych praktyk, które z sukcesem zostały przetestowane w czasie pandemii COVID-19. Załączone do Protokołu podręczniki dostarczają natomiast danych naukowych, przykładów z muzeów, które wprowadziły Protokół, oraz wskazówek i praktycznych narzędzi, aby ułatwić instytucjom wdrożenie i stosowanie zawartych tu zaleceń.

3. Zasady przewodnie Protokołu

Ze względu na potrzebę redukcji śladu węglowego muzea powinny przejrzeć swoje polityki i procedury, w szczególności te, które dotyczą wymagań związanych z użyczeniem zbiorów, warunkami ich przechowywania i ekspozycji, projektowaniem budynków i systemów klimatyzacji. Muzea muszą znaleźć sposób, aby pogodzić cel długoterminowego zachowania zbiorów z koniecznością redukcji zużycia energii i konsumpcji węgla.

Muzea powinny opracować strategię i zastosować takie metody, które będą najlepiej dopasowane do gromadzonych przez nie zbiorów, posiadanych budynków oraz pozostałych potrzeb; powinny też w większym stopniu wdrażać innowacyjne rozwiązania.

Opieka nad zbiorami jest najważniejsza. Mając to na uwadze, zaleca się:

- Jak najlepsze dostosowanie standardów środowiskowych do specyficznych potrzeb instytucji. Zaleca się odejście od warunków ogólnych, należy je modyfikować w zależności od wymagań pojedynczych obiektów lub ich grup, a także uwzględniać klimat regionu, w którym znajduje się dane muzeum.

- Tam, gdzie jest to możliwe, sprawowanie opieki nad zbiorami, które nie zakłada zastosowania klimatyzacji i innych wysoce kosztownych energetycznie rozwiązań. Powinno się rozważyć użycie metod pasywnych, prostych technologii, które są łatwe w utrzymaniu, a także rozwiązań niskoenergetycznych.
- Przeanalizowanie i pełne wykorzystanie naturalnych i zrównoważonych sposobów regulacji warunków środowiska.
- Przy projektowaniu i budowie nowych lub remoncie starych budynków wskazanie architektom i inżynierom redukcji śladu węglowego budynku jako kluczowego celu ich działań.
- Zarządzanie projektowaniem i organizacją wystaw tak, aby minimalizować odpady, a tam, gdzie to możliwe, poddawać je recyklingowi.

Transport ma znaczący wpływ na emisję dwutlenku węgla². Aby go zredukować, zaleca się zaadaptowanie przez muzea zasady pierwszeństwa „zielonej opcji”. Zakłada ona, że planując przemieszczanie ludzi i obiektów, najpierw należy rozważyć opcje o niskiej emisji dwutlenku węgla (takie jak transport morski, drogowy lub kolejowy, czy też wykorzystanie opcji wirtualnego kuriera). Zasada pierwszeństwa „zielonej opcji” przekłada się na szereg elementów, które trzeba rozważyć, zanim odrzuci się bardziej przyjazne środowisku rozwiązanie. Opiera się ona na wzajemności (w myśl zasady, że cały ekosystem powinien działać na rzecz „bardziej zielonych” praktyk), współpracy między instytucjami oraz zawodowym zaufaniu.

- ***Działanie w kierunku uznania transportu morskiego, drogowego lub kolejowego za przyszłą „opcję preferowaną” w przypadku dalekodystansowych przemieszczeń obiektów***

Pomimo iż transport morski, drogowy lub kolejowy nie zawsze jest możliwy, muzea powinny poczynić poniższe kroki, aby zmniejszyć negatywny wpływ człowieka na ekosystem poprzez użycie „bardziej zielonych praktyk transportowych” bądź opcji gwarantującej niższą emisję dwutlenku węgla:

- regularnie prosić przedstawicieli firm transportowych o podanie wyceny transportu drogą morską, lądową lub kolejową, gdy tego typu transport jest dostępny;
- zawsze prosić przedstawicieli firm transportowych o fakturę z jasną informacją o poziomie emisji dwutlenku węgla³;
- rejestrować zdarzenia i dane dotyczące emisji w odniesieniu do środka transportu i analizować je w ujęciu rocznym;

² Zob. Badania porównawcze GCC (Gallery Climate Coalition) oraz raport przygotowany przez STiCH Sarah Nunberg i Matthew Eckelman’a, <https://stich.culturalheritage.org/life-cycle-assessment-of-museum-loans-and-exhibitions/>.

³ Zob. przykład zapisów z dokumentów zakupu w Podręczniku 2, aby poprosić przedstawiciela swojej firmy transportowej o odpowiednie dane.

- doradzać spedytorom dzieł sztuki, aby aktywnie dążyli do łączenia zleceń transportów;
- orędować na rzecz wzajemności w niewymaganiu transportów na wyłączność lub użyczeń typu „last on, first off” [ostatni obiekt umieszczany na wystawie, pierwszy zabierany z wystawy] oraz popierać elastyczne harmonogramy wydawania obiektów w użyczenie.
- ***Uznanie wirtualnego kuriera za rozwiązanie bezpieczne i praktyczne oraz za opcję preferowaną przy zmianie lokalizacji obiektów***

Pomimo iż nie zawsze będzie możliwe skorzystanie z opcji wirtualnego kuriera, muzea powinny dążyć do redukcji potrzeby fizycznego wysyłania kurierów. Można ten cel realizować poprzez wdrażanie procesów identyfikowania i ograniczania ryzyka, traktując skorzystanie z kuriera jako ostatnią opcję, stosowaną tylko wówczas, gdy nie zostanie rozpoznana żadna inna metoda minimalizacji ryzyka. Przy podejmowaniu decyzji muzea powinny rozpatrzyć możliwość wykorzystania następujących opcji:

- a) rezygnacja z kuriera,
- b) kurier wirtualny,
- c) kurier zewnętrzny w miejscu docelowym,
- d) wspólny kurier na miejscu,
- e) kurier na miejscu.
- ***Działanie w kierunku wydłużania czasu trwania wystaw, aby wypracować międzynarodowy schemat podróżowania obiektów i zredukować całkowitą emisję dwutlenku węgla wynikającą z transportu***

Zachęcamy muzea, aby wspólnie rozważyły dłuższe okresy trwania wystaw w celu redukcji swojego śladu węglowego.

4. Wytyczne Protokołu Bizot

W przypadku wielu typów obiektów zawierających materiał higroskopijny (takich jak obrazy na płótnie, tkaniny, obiekty etnograficzne) wymagana jest stabilna wilgotność względna (RH) w zakresie 40–60% i stabilna temperatura w zakresie 16–25°C, z fluktuacjami dobowymi wilgotności względnej nie większymi niż $\pm 10\%$ w obrębie podanego zakresu. Bardziej wrażliwe obiekty będą wymagać specyficznej i bardziej restrykcyjnej kontroli wilgotności względnej – w zależności od materiału, stanu zachowania i historii dzieła sztuki. W procesie ustalania odpowiednich warunków środowiska dla dzieł sztuki, które mają zostać wypożyczone, niezbędna jest ocena konserwatora.